

❖ **Xatarlarni boshqarish xarajatlarini optimallashtirish:** tranzaksiya risklarini adekvat baholash, murakkab transfer qarorlari va risklarni qabul qilish, xavflarni boshqarish tuzilmasini soddalashtirish.

❖ **Bank biznesining samaradorligini oshirish:** biznesning belgilangan maqsadlariga xos bo'lgan risklarni prognozlash va aniqlash, turli strategiyalar ta'sirini miqdoriy o'lchash, ko'proq ishlab chiqarish, foyda va kapitalga ta'sir qiluvchi risklarni chuqur tushunish, rag'batlantirish ichki va tashqi manfaatdor tomonlar uchun xatarlarning shaffofligi, davom etayotgan tavakkalchilikni baholash jarayonidan kelib chiqadigan ishonch.

Kredit risklarini boshqarish tizimini amaliyotga joriy etish tijorat bankini hisobga olgan holda tizimli yondashuv orqali amalga oshirilishi lozim. Taklif etilgan tavsiyalar va texnikalarni qo'llash anderrayting xizmatlari faoliyatini takomillashtirish orqali tijorat banki Boshqaruviga bank ishining sifat jihatidan yangi darajasiga chiqishiga yordam beradi.

INFRATUZILMA LOYIHALARINI MOLİYALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

Yarbazarov Shavkat Butayevich

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
mustaqil izlanuvchi*

Infratuzilma loyihalari iqtisodiyotning asosiy tayanchlaridan biri bo'lib, u davlat va xususiy sektorlarning barqaror rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Transport, energetika, suv ta'minoti, telekommunikatsiya kabi sohalarida infratuzilmaning rivojlanishi aholi turmush darajasini oshirish, korxonalar faoliyatini yaxshilash va mintaqaviy iqtisodiy integratsiyani rag'batlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Biroq, infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish ko'pincha katta moliyaviy resurslar va uzoq muddatli investitsiyalarni talab qiladi, bu esa davlat byudjeti va xususiy investorlar uchun jiddiy muammolarni keltirib chiqaradi. Ushbu tezisda infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishni takomillashtirishning zamonaviy usullari, muammolari va ularni hal qilish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishning ahamiyati

Infratuzilma loyihalari iqtisodiyotning barcha sohalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Yaxshi rivojlangan infratuzilma transport xarajatlarini kamaytiradi, energiya samaradorligini oshiradi, aholining sog'liqni saqlash va ta'lim imkoniyatlarini yaxshilaydi. Shuningdek, infratuzilma loyihalari yangi ish o'rinlarini yaratadi va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga yordam beradi. Biroq, bu loyihalarni moliyalashtirish uchun katta miqdordagi resurslar talab qilinadi, bu esa davlat va xususiy sektor o'rtasida samarali hamkorlikni talab qiladi.

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishning zamonaviy usullari

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishning quyidagi usullari mavjud:

-Davlat byudjeti: Ko'pincha davlat infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishning asosiy manbai hisoblanadi. Biroq, byudjet resurslari cheklanganligi sababli barcha loyihalarni davlat to'liq moliyalashtira olmaydi.

-Xususiy investitsiyalar: Xususiy sektor infratuzilma loyihalariga sarmoya kiritish orqali loyihalarni moliyalashtirishda muhim rol o'ynaydi.

-Davlat-xususiy sheriklik (DXSh): Bu usul davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni nazarda tutadi. DXSh loyihalari orqali davlat infratuzilma loyihalarini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan resurslarni xususiy sektordan jalb qiladi.

-Xalqaro moliyaviy institutlar: Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki kabi xalqaro tashkilotlar infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishda katta rol o'ynaydi.

1-jadval

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish usullari va ularning afzalliklari

Moliyalashtirish usuli	Afzalliklari	Kamchiliklari
Davlat byudjeti	Loyihalarni to'liq nazorat qilish imkoniyati	Byudjet resurslarining cheklanganligi
Xususiy investitsiyalar	Tez va samarali moliyalashtirish	Investorlar uchun yuqori risk
Davlat-xususiy sheriklik (DXSh)	Resurslarni samarali taqsimlash va risklarni bo'lishish	Qonuniy bazaning yetarli emasligi
Xalqaro moliyaviy institutlar	Qo'shimcha moliyaviy resurslar va texnik yordam	Qarzarlar va foiz stavkalari bilan bog'liq muammolar

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishdagi muammolar

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishda quyidagi muammolar mavjud:

- Moliyaviy resurslarning cheklanganligi: Davlat byudjeti infratuzilma loyihalarini to'liq moliyalashtirish uchun yetarli emas.

- Investitsion risklar: Infratuzilma loyihalari uzoq muddatli va katta xarajatlar talab qiladi, bu esa investorlar uchun risklarni oshiradi.

- Qonuniy bazaning yetarli emasligi: DXSh loyihalarini amalga oshirish uchun qonuniy bazaning yaxshi ishlab chiqilmaganligi investorlarning ishonchsizligiga olib keladi.

- Korrupsiya va byurokratiya: Infratuzilma loyihalarida korrupsiya va byurokratik to'siqlar moliyalashtirishni qiyinlashtiradi.

4. Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishni takomillashtirish yo'llari
Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishni takomillashtirish uchun quyidagi choralar ko'rilishi mumkin:

- DXSh loyihalarini rag'batlantirish: Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish uchun qonuniy bazani yaxshilash va investorlarga imtiyozlar berish kerak.

- Xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kuchaytirish: Jahon banki va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni oshirish orqali qo'shimcha moliyaviy resurslar jalb qilinishi mumkin.

- Innovatsion moliyalashtirish usullarini joriy etish: Masalan, "yashil obligatsiyalar" yoki "infratuzilma obligatsiyalari" kabi innovatsion moliyaviy instrumentlardan foydalanish.

- Korrupsiyaga qarshi kurash: Infratuzilma loyihalarida shaffoflikni oshirish va korrupsiyaga qarshi choralarni kuchaytirish.

- Davlatning moliyaviy imkoniyatlarini oshirish: Soliqlarni samarali yig'ish va byudjet resurslarini optimallashtirish orqali davlatning moliyaviy imkoniyatlarini oshirish.

2-jadval

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishdagi muammolar va ularni hal qilish choralari

Muammo	Hal qilish chorasi	Natija
Moliyaviy resurslarning cheklanganligi	Xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kuchaytirish	Qo'shimcha moliyaviy resurslar jalb qilinadi
Investitsion risklar	Innovatsion moliyalashtirish usullarini joriy etish	Investorlar uchun risklar kamayadi
Qonuniy bazaning yetarli emasligi	DXSh loyihalari uchun qonuniy bazani yaxshilash	Investorlarning ishonchi oshadi
Korrupsiya va byurokratiya	Shaffoflikni oshirish va korrupsiyaga qarshi choralarni kuchaytirish	Loyihalarning samaradorligi oshadi

Infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishni takomillashtirish davlat va xususiy sektor o'rtasidagi samarali hamkorlikni talab qiladi. DXSh loyihalari, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik va innovatsion moliyalashtirish usullari infratuzilma loyihalarini muvaffaqiyatli amalga oshirishning asosiy omillari hisoblanadi. Bundan tashqari, korrupsiyaga qarshi kurash va qonuniy bazani yaxshilash infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish jarayonini yanada samarali qiladi. Ushbu tezis infratuzilma loyihalarini moliyalashtirishning dolzarb muammolarini hal qilish va ularni takomillashtirish yo'llarini ko'rib chiqdi, bu esa iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

O'ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Yunusova Ug'iloy Bolqiboy qizi

TDIU huzuridagi "O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari" ilmiy-tadqiqot markazi doktoranti

Turizm industriyasini rivojlantirish va raqamli vositalardan foydalanish orqali uni samarali tarzda o'zgartirish jarayonida, turizm industriyasining mohiyatini anglash juda muhimdir. Oddiy qilib aytganda, turizm industriyasi – bu odamlarning bir joydan ikkinchi joyga, asosan, o'z asosiy yashash joylaridan uzoqroqqa sayohat qilishlari bilan bog'liq barcha tadbirlar va faoliyatlarning